

Міжрегіональна Академія управління персоналом Житомирський інститут

Житомирський державний університет імені Івана Франка

“ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОГО РОЗВИТКУ”

Збірник наукових праць

за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції

(1 червня 2004 року)

УДК 30/34

ББК 65.013

В.А. Новик

ВІКТИМОЛОГІЯ: РОЛЬ В ПРОФІЛАКТИЦІ ЗЛОЧИНІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Побудова правової держави немислима без приборкання злочинності, без постійної і наполегливої боротьби з нею.

Тим часом боротьбу зі злочинністю не можна вважати ефективною, якщо не враховувати її соціальних наслідків, тобто всього сукупного збитку (ціну злочинності), що вона приносить, тягаря, що несе суспільство і держава в боротьбі з нею. У цьому плані заслуговують на увагу проблеми потерпілих, тобто жертв злочинів, їхня роль у процесі злочинів, їхній захист від злочинів.

Поряд із криміналізацією однієї частини населення в суспільстві відбувається віктимізація іншої її частини. І хоча статистика жертв злочинів у звітності правоохоронних органів усе ще не організована на належному рівні, мабуть, що щорічно наслідки від злочинних зазіхань відчувають на собі мільйони людей.

У сформованій обстановці великого значення набувають віктимологічні аспекти профілактики, її правильна і всебічна організація. Для цього поряд з вивченням індивідуальних властивостей особистості злочинця впливає необхідність приділити належну увагу вивченню особистості потерпілого і конкретної життєвої ситуації, що передувала злочину. Знання останніх необхідне і тому, що злочин є результатом взаємодії життєвої ситуації з антигромадськими установками особистості винного, а в конкретній життєвій ситуації тією чи іншою мірою проявляються й особистість, і поведження потерпілого.

А тим часом здійснювані профілактичні заходи продовжують носити односторонній характер і націлені, головним чином, на осіб з антигромадським поведженням, від яких можна чекати вчинення злочинів. Безумовно, що вирішальна роль належить у кінцевому

рахунку цим особам. Разом з тим, життя, правоохоронна практика переконливо свідчать про те, що в генезисі злочинів у багатьох випадках не останню роль відіграють і самі потерпілі.

Тому віктимологічна проблематика в цілому, і проблеми захисту жертв злочинів в тому числі, завжди викликала інтерес і привертала увагу вітчизняних вчених в області кримінального права, кримінології, кримінального процесу. Відповідно під цим кутом зору розглядалися різні прикладні аспекти проблематики жертв, будувалася вітчизняна доктрина профілактики злочинності, поступово формувалися підходи до рішення проблем, так чи інакше зв'язаних із проблематикою потерпілих (латентна злочинність, проблема провини потерпілого, профілактика злочинності, мета покарання, відшкодування збитку і т.д.).

Останнім часом з'явилася достатня кількість наукових досліджень по даній темі, але ці проблеми не розроблялися на регіональному рівні.

Правильне їхнє рішення в сукупності з іншими соціальними завданнями, що стоять перед населенням регіону, будуть сприяти підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю. Ці міркування і послужили основою для вибору теми даного дослідження.

Віктимологія - порівняно новий науковий напрямок, що має свою історію розвитку як у світовій, так і у вітчизняній практиці.

Можна сказати, що взагалі завданнями віктимології є:

- Отримання нової інформації про причини злочинності;
- Отримання інформації про механізм злочинної поведінки з метою її використання в процесі попередження злочинів;
- Отримання інформації про механізм взаємозв'язків між злочинцем і потерпілим від злочинів;
- Оцінка реального стану злочинності шляхом аналізу віктимізації;
- Використання віктимологічної інформації в процесі призначення покарання;
- Використання віктимологічної інформації для вдосконалення процесу відшкодування збитків потерпілим від злочинів.

В основу віктимології покладене вчення про потерпілого. Проблема потерпілого виникла давно, і корені її варто шукати ще в звичаєвому праві додержавного етапу розвитку суспільних відносин. Більш того, законодавці стародавніх часів найчастіше приділяли більше уваги проблемі потерпілого, ніж правові системи і юриспруденція на більш пізніх етапах розвитку людського суспільства.

Ідеї, уявлення про жертву, яка своїм поведінням, відношенням до причинителя шкоди чи взагалі фактом свого існування викликає небезпеку для себе, виникли не самі по собі, а в результаті мільйонів спостережень, узагальнень у всіляких формах. Це знайшло

відображення у правових поглядах на потерпілого, літературних творах, судовій практиці і, нарешті, специфічних потребах страхових організацій, що стимулювали більш інтенсивне вивчення особистості потерпілих як від злочинів, так і від нещасливих випадків.

У сучасний період в нашій державі все гостріше ставляться питання забезпечення безпеки, особистої захищеності українських громадян. І хоча в ієрархії цілей правоохоронної діяльності на перший план і поставлена особистість, її життя і здоров'я, права і свободи, жертва продовжує залишатися в значній мірі поза полем зору. Віктимологічний напрямок впливу на злочинність є одним з найбільш гуманних і перспективних. Він не вимагає серйозних матеріальних витрат і базується на властивому всім людям прагненні до самозахисту, має як би внутрішнє джерело розвитку. Цей напрямок знаходив і знаходить дуже істотну підтримку вчених і громадськості.

Що ж сприяє процесу віктимізації населення і її проявам в умовах ринкової економіки, тобто процесу перетворення потенційної жертви в реальну і кінцевого сукупного результату цього процесу на індивідуальному і масовому рівнях. Основними факторами віктимізації в сучасних умовах ринкової економіки є те, що в умовах роздержавлення економіки у громадян різко зросло відчуття особистої незахищеності. Причиною росту віктимізації є також відсутність реальної законодавчої бази, яка сприяла б захисту жертв злочинів, виробляла реальні механізми компенсації як матеріальної, так і моральної шкоди. В даний час найбільш незахищеною статтю в нашому кримінальному процесі є потерпілий від злочину, якому не тільки заподіюється фізична, майнова і моральна шкода, особливо в результаті тяжких насильницьких, корисливо-насильницьких і корисливих злочинів, але цей збиток не завжди і не повною мірою відшкодовується йому в процесі слідства, суду і виконання вироку. Відповідно до чинного законодавства і сформованої практики органів і установ карної юстиції в Україні питанням захисту прав кримінальних жертв не приділяється належної уваги.

На жаль, у нас ще не прийнятий Закон про статус жертви злочину. І це при тому, що Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй ще 29 листопада 1985 року прийнята Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою, що проголосила правовий захист кримінальних жертв одним з пріоритетних завдань карної юстиції, забезпечення їм доступу до механізмів правосуддя на всіх стадіях кримінального процесу, повне відшкодування їм фізичного, майнового і морального збитку у формі реституції і компенсації.

Міжнародні правові акти рекомендують державам розглянути можливість включення

реституції (одного із заходів покарання у кримінальних справах) як доповнення до інших кримінальних санкцій. До такої реституції мають належати повернення власності або виплата компенсації за завдані збитки, відшкодування жертвам інших витрат за рахунок правопорушників чи третіх осіб, які несуть відповідальність за їх поведінку. При цьому йдеться про справедливу реституцію.

Очевидно, ефективне здійснення відповідних прав людини потребує створення національних структур для їх захисту. Це актуалізує таке першочергове питання, як створення державного грошового фонду відшкодування особі матеріальних збитків, завданих злочинцем. Оскільки у скоєнні злочину і заподіянні шкоди є вина не тільки злочинця, а й самої держави, яка не забезпечила громадянам безпеку, слід визнати, що останні вправі розраховувати на відшкодування шкоди в повному обсязі відразу ж після визнання їх потерпілими. В цілому вимоги Декларації ООН від 29 листопада 1985 р. реалізуються в Україні поки ще дуже повільно. Основні положення цього найважливішого міжнародно-правового документа пропагуються слабо. Питання захисту прав потерпілих від злочинів не стали ще актуальними для всієї системи карного правосуддя, що може привести до її відставання від більш високих вимог правосуддя ряду розвинутих країн світового співтовариства, встановлених для захисту прав і інтересів жертв злочинів, негативно відбитися на ефективності роботи органів і установ карної юстиції (прокуратура, МВС, суд, юстиція, адвокатура і так далі) по протидії кримінальній віктимізації населення. Виділяються й інші фактори віктимізації населення: конфліктність у родині, алкоголізація мікросоціального оточення деяких груп, зокрема молоді і т.д.

Криміногенна ситуація в Україні та Житомирській області.

Реальна кримінологічна обстановка в нашій країні в період переходу до ринкових відносин стає усе більш складною. За роки незалежності (1991-2003 роки) загальна кількість карних злочинів збільшилася на 13,5%, а кількість жертв злочинів - на 47,4%. Ріст злочинності закономірно спричинив і зростання органічно зв'язаної з нею кримінальної віктимізації населення.

Якщо порівняти абсолютну кількість зареєстрованих злочинів, починаючи з 1991 року, то стан злочинності в державі можна розділити на три періоди. Період з 1991 року до 1995 року є періодом стрімкого зростання злочинності від 405516 злочинів зареєстрованих в 1991 році до 641860 в 1995 році. Період з 1996 року до 2000 року є періодом стабілізації загального рівня злочинності. В цей період кількість зареєстрованих злочинів залишалася на рівні 560 -590 тисяч. Третій період характеризується поступовим зниженням злочинності з 567795 злочинів в 2000 році до 460389 в 2002 році. Рівень злочинності в розрахунку на 100000 населення в порівнянні з 1991 роком зріс з 776,2 до

959,1 злочинів в 2002 році.

Складною залишається і криміногенна ситуація в Житомирській області. В 2003 році було зареєстровано 13712 злочинів, число їх порівняно з 2002 роком зросло на 28,9 %, серед них 495 особливо тяжких, 6994 тяжких. Як видно з наведених даних, половина зареєстрованих злочинів є тяжкими та особливо тяжкими. В області було скоєно 617 злочинів проти життя та здоров'я особи (+37,4%), 55 зґвалтувань, 8530 злочинів проти власності фізичних та юридичних осіб. Значно зросла кількість злочинів, скоєних в громадських місцях з 466 до 3882, з них на вулицях міст і сіл області з 298 до 2045, тобто в 6,8 рази, злочинів скоєних раніше засудженими, неповнолітніми.

Несприятлива кримінологічна ситуація в країні в цілому, та в області зокрема, характеризується не тільки високим рівнем злочинності, але й органічно зв'язаним з нею процесом активної віктимізації населення від злочинних зазіхань, тобто розширенням контингенту громадян, що стають жертвами злочинів, особливо насильницького і корисливо - насильницького характеру. Якщо загальна кількість потерпілих від злочинів в області у 2002 році складала 4737 осіб, то лише за 11 місяців 2003 року вона вже досягла цифри 6100 осіб, тобто виросла на 28,8 %. Абсолютне число потерпілих залишається дуже великим.

При аналізі віктимізації населення Житомирської області слід врахувати недосконалість статистичної системи обліку потерпілих від злочинів, у тому числі і погрішності у роботі з заповнення карток первинного обліку на цю категорію учасників карного процесу.

Попереднє вивчення цього питання показало, що технологія процесу первинного обліку жертв злочинів у низових ланках правоохоронних органів відпрацьована недостатньо чітко.

Не виключене й суб'єктивне втручання з боку посадових осіб, що заповнюють єдині статистичні картки по ф. 1, 1-1, де фіксуються зведені дані про потерпілих.

У зв'язку з вищезазначеним ця робота вимагає радикального удосконалення в напрямку повноти і точності відображення зведень про осіб, що понесли в результаті злочинів фізичний, матеріальний і моральний збиток.

Щодо соціально-демографічної характеристики кримінальних жертв в Житомирській області, то слід зазначити наступне. У 2002 році в контингенті потерпілих від усіх видів злочинів жінки складали 27,3% (абсолютне число - 1295). За 2003 рік ця цифра складає 34,3%. У порівнянні з 2002 роком загальна кількість жінок, що стали жертвами злочинів усіх видів, зросла на 9 %. У контингенті жертв насильницьких і корисливих-насильницьких злочинів жінки, як і раніше, займають значне місце.

У 2002 році число жінок, що постраждали в результаті навмисних убивств і замахів на них, складало 32,9 % - 24 особи, навмисних тяжких тілесних ушкоджень - 24,24% (37 осіб), розбійних нападів - 36,8 % (39 осіб), грабежів - 35,8 (88 осіб). Особливо слід зазначити високий ступінь віктимізації жінок від таких найпоширеніших корисливих злочинів, як крадіжки: у 2002р. - 844 потерпілі.

На жаль, діюча в Україні статистична звітність не дозволяє провести віковий аналіз жертв злочинів, тому що в статистичному звіті форми 1-А (451) виділяється лише загальна вікова група — неповнолітні. Такий статистичний підхід є в корні невірним. Доцільно, мабуть, ввести окремі графи для обліку потерпілих за наступними віковими категоріями: до 12 років, 12-15 років, 15-17 років, 18-24 роки, 25-29 років, 30-39 років, 40-49 років, 50-59 років, 60-69 років, 70 років і більше. У зв'язку з цим з'явиться можливість більш цілеспрямовано сконцентрувати профілактичні зусилля щодо попередження злочинів.

За соціальним станом і родом занять переважна частина потерпілих від злочинів є робітники та службовці різних підприємств, організацій і установ усіх форм власності в сфері промисловості, сільського господарства, транспорту, будівництва, науки, культури, освіти, медицини.

Серед інших категорій кримінальних жертв найбільша питома вага належить пенсіонерам — 10,6% (503).

В 2002 році на території області жертвами злочинних посягань стали 93 керівники підприємств, в тому числі 53 -приватних, 14 державних службовців, 20 лікарів, 11 військовослужбовців, 20 працівників органів внутрішніх справ. Переважна більшість жертв - громадяни України. Серед потерпілих - лише 11 іноземців.

Якщо проаналізувати ці показники за даними 2003 року, то слід відмітити зростання питомої ваги жінок серед жертв таких злочинів, як навмисне вбивство до 40 % (32 особи) та крадіжки 35,5 % (1315).

В статистичній картині потерпілих від злочинів на території області в 2003 році з'явилися невідомі раніше показники, такі як жертви скоєних злочинів " торгівля людьми та інша незаконна угода щодо передачі людини". Таких потерпілих 10 осіб.

В 2003 так само, як і в 2002 році, у загальному контингенті потерпілих від злочинів чимало співробітників правоохоронних органів - 56. Це в основному співробітники міліції й інших служб МВС (38 осіб). У контингенті кримінальних жертв співробітників правоохоронних органів питома вага співробітників міліції й інших служб МВС становить 67,9%. Найчастіше співробітники правоохоронних органів, особливо міліції, несуть

фізичний, моральний і матеріальний збиток при затриманні злочинців, що вчиняють крадіжки, хуліганські дії, грабежі, розбої, злочини проти життя і здоров'я громадян, що свідчить про недостатній рівень їхньої професійної підготовки, недосконалість спеціальних засобів індивідуального захисту. Правоохоронна практика, як і раніше, переконливо свідчить про справедливість віктимологічного постулату, що говорить: особа в стані алкогольного сп'яніння є ідеальною потенційною жертвою насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів.

Як свідчить статистика, третина всіх убивств та тяжких тілесних ушкоджень вчиняються на побутовому ґрунті і переважно в стані алкогольного сп'яніння. Відзначена тенденція вимагає більш глибокого наукового аналізу, з більш тривалим періодом вивчення.

Значний інтерес для кримінологічного аналізу становлять дослідження і відомості про характер взаємин між потерпілими і злочинцями в передзлочинній ситуації. У цьому зв'язку представляється необхідним введення до статистичних звітів, особливо щодо насильницьких злочинів, показників про стан жертв у момент здійснення злочину (алкогольне сп'яніння, наркотичний стан, токсичний вплив, безпомічний стан). Зведення про випадкових знайомих доцільно було б уточнити вказівкою про мотиви випадкового знайомства (алкоголь, наркотики, секс, купівля- продаж і т.ін.), спільне проведення часу потерпілих зі злочинцями до здійснення останніми у відношенні перших злочинних дій.

Разом з тим, треба з усією визначеністю сказати, що внесення змін і доповнень у статистичну картку ф. 1.1. ("Єдина картка про результати розслідування злочину") пов'язане з великими труднощами організаційного (розробка, узгодження в інстанціях, затвердження, розміщення замовлення, заміна старих карток на нові в правоохоронних органах і підрозділах і т.ін.) і фінансового (вишукування коштів, ресурсів паперу і т.ін.) характеру. Тому на удосконалення статистичного обліку кримінальних жертв реально будуть потрібні роки, а доти прийдеться здійснювати кримінологічний аналіз потерпілих від злочинів на основі існуючих звітів та статистичної інформації, що міститься в картках первинного обліку.

В подальшому нашому аналізі зазначеної проблеми зупинимося на наслідках віктимізації від насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів.

У 2003 році, як і в 2002, значна кількість людей в області загинула на місці вчиненого проти них злочину. Усього за 2002 рік загинуло на місці здійснення злочинів різних видів 257 осіб, а у 2003 - 313. Таким чином, загальна кількість загиблих на місці злочинних деліктів зросла на 21,7%.

Цей неприємний симптом стає ще більш обтяжуючим, якщо врахувати, що у

результаті отриманих тілесних ушкоджень чимало поранених, з числа потерпілих від злочинів, стають інвалідами.

Грошовий еквівалент фізичного, матеріального і морального збитку від віктимізації населення в результаті насильницьких, корисливих- насильницьких і інших злочинів у нашій країні в даний час, через відсутність наукових методик такого підрахунку і відповідних зведень у кримінальній статистиці, точно визначити не представляється можливим. Але, безсумнівно, він представляє величезну суму.

Матеріальні втрати потерпілих від злочинів у даний час можна з певною вірогідністю підрахувати за такими параметрами: вартість лікування в лікарнях, госпіталях; оплата листків тимчасової непрацездатності; оздоровча реабілітація (санаторій, диспансер, постстаціонарне лікування вдома); грошова компенсація похорону і деякі інші, котрі можуть бути підтверджені офіційними документами.

А от фінансове вираження фізичного і морального збитку жертв злочинів (фізичні муки і психічні страждання, зв'язані з пораненнями, травмами, каліцтвами, встановленням інвалідності, смертю близьких людей, утратою життєвих перспектив у праці, навчанні, творчості, особистому житті й інших сферах життєдіяльності), мабуть, повинні бути зафіксовані у вироках судів.

Представляється, що тільки на цій основі можна буде формувати повну статистику фінансових еквівалентів фізичного, матеріального і морального збитку, нанесеного потерпілим у результаті вчинених проти них злочинних діянь.

У нашій країні поки що повної статистики усіх видів збитку (фізичного, матеріального і морального), що наноситься жертвам злочинів, не існує, що, природно, не дозволяє відтворити реальну картину становища з правовою компенсацією і реституцією у відношенні жертв злочинів у країні.

Як свідчить віктимологічна література та судова практика, питання відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю жертв зазначених кримінальних деліктів у виді втраченого заробітку (доходу), утрати годувальника, додаткових витрат на відновлення здоров'я (медико - реабілітаційний відхід, курортно-санаторне лікування, купівля ліків, поліпшене харчування, протезування і т.д.), у процесі попереднього слідства і судового розгляду кримінальних справ, як правило, не досліджуються й у вироках не відображаються.

Тільки по одиничних справах заявлені і задоволені позови про відшкодування витрат, зв'язаних з похороном жертв убивств (труна, вінки, транспорт, поминки і т.п.). Позови ж, зв'язані з матеріальними витратами з нагоди втрати годувальника, переходом на

інвалідність, доглядом за інвалідами, що стали такими в результаті здійснення проти них злочинних дій, втратами в доходах родини потерпілого, а також у зв'язку з заподіяним моральним збитком, не були виявлені в жодній з вивчених архівних кримінальних справ по таких злочинах, як навмисні убивства, навмисні тяжкі тілесні ушкодження, згвалтування, грабіж, розбій, хуліганство, вимагання майна.

Таким чином, аналіз проблеми віктимізації населення від насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів у нашій країні та Житомирській області дозволяє зробити наступні висновки:

1. Починаючи з 1991 року, в Україні відзначалася активна кримінальна віктимізація населення. Деяка стабілізація і зменшення в період з 1997 р. по 2002 рік загального рівня злочинності призвело, в свою чергу, до зменшення рівня віктимізації населення як країни в цілому, так і Житомирської області зокрема. Однак, з 2003 року рівень віктимізації знову починає зростати.

2. На даному етапі дослідження проблеми жертв злочинів можна зробити лише суцільно попередній і можливий висновок про перші ознаки деякої стабілізації соціально-економічної обстановки в нашій країні, що зможе позитивно відбитися на розвитку окремих видів злочинності й органічно зв'язаним з цим явищем процесом кримінальної віктимізації населення.

3. З огляду на те, що кримінологічні закономірності проявляються, як правило при спостереженні злочинності за тривалі періоди, представляється необхідним продовжувати подальше системне статистичне спостереження за процесом віктимізації населення в Україні, що дозволить установити стійкі характеристики цього явища.

4. Правоохоронна практика відчуває потребу в наукових методиках визначення грошових еквівалентів фізичного, матеріального і морального збитку, заподіяного потерпілим від насильницьких, корисливо - насильницьких і інших злочинів з відображенням цих показників у діючих формах карної статистики за результатами розгляду кримінальних справ у суді, з наступним закріпленням цих методик у нормативно- правових документах.

5. Удосконалення правового статусу жертви злочину в Україні повинно йти в напрямку реалізації тих положень, що закріплені в Декларації ООН від 29 листопада 1985 р. і з урахуванням законодавства розвинутих країн світового співтовариства. Це визначає, насамперед, необхідність прийняття розробленого Закону про жертву злочину і захист її прав.

6. Необхідно удосконалити існуючу державну статистику про жертви злочинів (форма № 1, 1.1, 1.2 МВС), оскільки в ній не тільки відсутні зведення про нанесений їм

збиток (фізичний, майновий і моральний), але і маються серйозні вади в групуванні жертв і пізнавальної ємності використовуваних таблиць, що, звичайно ж, заважає виявленню більш глибоких статистичних зв'язків між її показниками, не дозволяє реально оцінити стан безпеки і правової захищеності громадян, справжню "ціну" злочинності і ефективність діяльності органів карної юстиції по протидії кримінальній віктимізації населення. У зв'язку з цим у світовій кримінологічній літературі піднімається питання про корінну зміну підходу до оцінки кримінологічної обстановки. Наприклад, пропонується поряд з кількістю скоєних злочинів і осіб, що їх скоїли, до головних її параметрів віднести кількість кримінальних жертв і обсяг нанесеної їм шкоди усіх видів.

7. З огляду на Загальну декларацію прав людини, Декларацію ООН від 29 листопада 1985 р. щодо основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою, інші міжнародно-правові документи, Конституцію України очевидно, що центральною фігурою правосуддя повинна бути саме кримінальна жертва, заради якої існує і кого воно зобов'язано захищати в першу чергу.

Основними організаційними заходами щодо реалізації даних висновків повинні бути:

1. Прийняття розробленої кримінологами концепції допомоги жертвам злочинів і програми протидії віктимізації населення від тяжких і особливо тяжких насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів.
2. Створення Національної організації (комітету, ради, комісії) по правах жертв злочинів при Міністерстві юстиції України з фінансуванням її за рахунок бюджетних коштів цього міністерства, що має відповідні структурні підрозділи у всіх областях, що ініціюють організацію на суспільних засадах товариств захисту прав жертв злочинів (при спонсорській підтримці держави, громадських організацій і приватних осіб).
3. Створення при Національній організації по правах жертв злочинів державного фонду допомоги жертвам тяжких насильницьких і корисливо-насильницьких злочинів, розробка положення про нього, визначення основних джерел фінансування.
4. Проведення широкої роз'яснювальної роботи серед населення про статус жертв злочинів і їхні права з використанням засобів масової інформації (преси, радіо, телебачення), із залученням до цієї роботи співробітників органів карної юстиції.
5. Регулярне здійснення моніторингу віктимологічної обстановки що складається в країні і її регіонах, проведення періодичних віктимологічних опитувань населення, з метою виявлення дієвості застосовуваних мір віктимологічної профілактики з боку органів і

установ карної юстиції й оцінки їхньої роботи з захисту прав жертв злочинів.

Впровадження в життя цих основних положень буде сприяти більш активній протидії кримінальній віктимізації населення від тяжких насильницьких злочинів, профілактиці злочинності, зниженню страху перед нею, зменшенню її ціни.

Слід сказати, що перші кроки в цьому напрямку Україна вже зробила.

Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" від 13 січня 2000 р. з метою реалізації вимог Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" внесено відповідні зміни в КПК і КК України.

Зокрема, у ст. 52-1 КПК України ("Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві") передбачається, що право на забезпечення безпеки поряд з іншими суб'єктами кримінального процесу мають потерпілий і члени його сім'ї. Цією ж статтею передбачається процесуальний механізм прийняття рішення про застосування заходів безпеки. У ст. 52-3 КПК України ("Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки") закріплюються основні шляхи і способи забезпечення нерозголошення відомостей про осіб, щодо яких здійснюється захист. Кримінальний кодекс України містить статті 380 і 381, які передбачають кримінальну відповідальність за нежиття заходів безпеки щодо осіб, узятих під захист, і розголошення відомостей про заходи безпеки щодо таких осіб.

Крім цього прийнято Закон „Про попередження насильства в сім'ї”.

За ініціативою українського омбудсмана 15 червня 1999 р. **було створено Національну координаційну раду щодо запобігання торгівлі людьми при Уповноваженому з прав людини** з метою об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін для вжиття заходів щодо запобігання поширенню цього ганебного злочину на теренах України та Європи.

25 вересня 1999 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято розгорнуту урядову програму запобігання торгівлі жінками та дітьми.

Розроблені проект Закону України "Про охорону прав жертв злочинів" та концепція допомоги жертвам злочинів, які поки-що, на жаль, існують тільки на папері.

Разом з цим, власне механізм застосування заходів безпеки та їх реалізація в обсязі, передбаченому законом, як щодо потерпілого та членів його сім'ї, так і щодо інших суб'єктів кримінального процесу, залишаються ще нечітко відпрацьованими як через відсутність практики, так і через скрутне економічне становище держави.